

Nd.

293. Nefndarálit

um frv. til fjárlaga fyrir árið 1929.

Frá fjárveitinganefnd.

Fjárveitinganefnd hefir braðað störfum sínum eftir föngum. Auk hins venjulega fundartíma hefir hún að jafnaði haldið fundi að morgninum, og þannig haft þriggja tíma fundi dag hvern. Þess utan hafa undirnefndir unnið sjerstök störf.

Hefir nefndin að venju lesið og kynt sjer mikinn fjölda af skjölum og skýrslum, er henni hafa borist. Einnig haft marga viðtalsfundi, bæði við forstjóra hinna ýmsu ríkisstofnana, landsstjórnina og ýmsa aðra, sem hafa beðið nefndina um viðtal.

Nefndin hefir haft erfiða aðstöðu við meðferð fjárlagafrumvarpsins að þessu sinni og erinda þeirra ýmsra, er fyrir lágu í sambandi við það. Erfiða aðstöðu að því leyti, sem fjárhagur ríkisins er nú þröngur mjög, sökum undan- gangandi fjárhagskreppu.

Síðan árið 1925, sem að vísu var veltiár fyrir ríkissjóðinn, hafa ríkis- tekjurnar farið minnkandi ár frá ári. Og útkoman sú 1927, að þá náðu tekjurnar aðeins rösklega áætlun (116 þús. kr. umfram).

En útgjöldin reyndust hinsvegar 830 þús. kr. meiri en tekjurnar, þrátt fyrir það, að umframgreiðslur á árinu voru með langminsta móti, miðað við 4 síðustu árin.

Eins og fjárlagafrumvarpið var lagt fyrir af stjórninni, var tekjuafgangur fullar 28 þús. krónur. En að framkomnum upplýsingum eftir samningu þess kom í ljós, að óhjákvæmilega varð að bæta við útgjaldaupphæðum á frumvarpið, er samtals námu á 3ja hundrað þús. króna. Ýmist aukning á lögmæltum útgjöldum, svo sem samkvæmt jarðræktarlögum, eða fjárveitingum til öldungis óhjákvæmilegra framkvæmda, t. d. viðbótarbyggingar á Kleppi og aukins rekstrar- styrks í sambandi við stækkunina.

En samhliða þessu hafði stjórnin neyðst til að draga til stórra muna úr framlögum til ýmsra nauðsynlegra útgjalda á fjárlagafrumvarpinu við það, sem lagt hafði verið fram undanfarið, ef unt átti að vera að leggja það fyrir þingið tekjuhallaust. Stafaði sú ráðstöfun af rýrnun ríkisteknanna, er sumpart var afleiðing af niðurfellingu ríkistekna á þinginu 1926, sumpart af fjárbagserfiðleikum landsmanna. Hlaut þessi útgjaldalækkun einkum að koma hart niður á fram- lögum til ýmsra verklegra framkvæmda, svo sem brúagerða, nýrra símalagna, vitabygginga o. fl. Eigi hægt að spara á lögmæltum útgjaldaliðum fjárlaga- frumvarpsins.

Með þessar framangreindu ástæður fyrir augum um hag og horfur ríkis- sjóðsins var nefndinni strax ljóst, að aðalstefna hennar hlýti að ganga ákveðið í þá átt að takmarka ríkisútgjöldin sem frekast þætti fært. En sú stefna hlýtur

að sjálfsögðu að setja ærið einhæfan svip á tillögur nefndarinnar. Kemur meðal annars fram í því, að nefndin hefir á engan hátt sjeð sjer fært að sinna mörgum fyrirbyggjandi og framkomnum beiðnum um styrk og fjárframlög til ýmsra þeirra hluta, sem nefndin þó viðurkennir, að sjeu stuðnings verðir.

Af sömu ástæðum er það og spröttið, að þó nefndin liti svo á, að tillögur frumvarpsins um framlög til brúagerða, nýrra símalagninga, vitabygginga o. fl. sjeu svo lágar, að óviðunandi sje í raun og veru, miðað við hina brýnu og aðkallandi þörf, þá sjer meiri hlutinn sjer þó eigi fært að bera fram breytingartillögur til hækkunar þessum liðum við þessa umræðu fjárlaganna. Vill fyrst sjá, hvernig horfir um framgang þeirra tekjuaukafrumvarpa ýmsra, er liggja fyrir þinginu. Fáí þau meira eða minna góðan byr, svo sjeð verði, að tekjurnar verði eitthvað verulega auknar, telur nefndin sjálfsagt að hækka áðurnefnd framlög til mikilla muna. Getur hinsvegar eigi talið þá leið særa, að stofna til aukinna verklegra framkvæmda í landinu — þó stórnauðsynlegar sjeu — með miklum tekjuhalla á fjárlögum.

Áður en vikið er að hinum einstöku tillögum nefndarinnar, skal gerð lausleg grein fyrir því, hvernig fjárlagafrumvarpið mundi líta út eftir tillögum nefndarinnar.

Við áætlun tekjubálksins hefir nefndin getað stuðst við nýrri upplýsingar í ýmsum atriðum en fyrir lágu, er frumvarpið var samið, sem var venju fremur snemma, vegna þess, að þing var nú kallað saman svo löngu fyrir lögmæltan tíma.

Með hliðsjón af þessum upplýsingum leggur nefndin til, að nokkrir tekjulíðir sjeu hækkaðir samtals um 600 þús. krónur, en aðrir lækkaðir um samtals 300 þús. krónur.

Niðurstaða nefndarinnar verður því sú, að hækka tekjuáætlunina í heild um 300 þús. króna.

Þá leggur nefndin til að lækka og fella burtu nokkra útgjaldaliði, sem þó nemur eigi meira alls en kr. 14755.00.

Hinsvegar leggur nefndin til, að ýmsir gjaldliðir verði hækkaðir og nokkrum nýjum bætt við. Nema þær hækkanir samtals kr. 305800.00.

Niðurstaðan af breytingartillögum nefndarinnar verður þannig:

Tekjuafgangur samkvæmt frumvarpinu . . .	kr. 28858,23
Hækkun tekjubálksins	— 300000.00
Lækkun gjaldabálksins	— 14755.00
	<hr/>
	kr. 343613,23
Hækkun gjaldabálksins	— 305800.00
	<hr/>
Tekjuafgangur	kr. 37813,23

Nefndin er sömu skoðunar og fyr um það, að nauðsynlegt sje að áætla tekjurnar varlega. Reynslan hefir altaf sýnt, að gjöldin verða hærri en áætlað er. Er það jafnvel að nokkru leyti eðlilegt, þar sem áætlunin er samin svo löngu fyrirfram. Og hinsvegar koma ætíð fram meiri og minni útgjöld í sambandi við sjerstök lög.

Til þess því, að von sje um, að jöfnuður fáist á fjárlögum í reyndinni,

er það eina öryggið, að tekjurnar hafi verið svo gætilega áætlaðar, að miklar líkur sjeu til, að þær fari frekar fram úr áætlun, miðað við meðalárferði.

Nefndin hefir viljað fylgja þessari reglu. En þó vitanlega hugsað sjer að komast sem næst því raunverulega, miðað við reynslu undanfarandi ára, og horfum, eftir því, sem unt er á þeim að byggja.

Með þetta fyrir augum leggur nefndin til að hækka fasteignaskattinn um 10 þús. krónur, eða upp í 240 þús. kr., sem hann hefir verið áætlaður undanfarin ár.

Þessi tekjustofn er fastur. Fer árlega hækkandi lítið eitt. Reyndist 253 þús. krónur síðasta ár.

Nefndin telur einnig rjett að hækka tekju- og eignarskattinn upp í 850 þús. kr. Hann reyndist að vísu ekki fullar 800 þús. kr. 1927. En síðan 1923 hefir hann aldrei reynst jafnlítill og síðastliðið ár. Meðaltal þriggja síðustu ára þar á undan, þó slept sje mikla gróðaárinu 1925, er yfir 900 þús. króna.

Erfðafjárskattinn vill nefndin færa upp í 35 þús. kr. Þessi tekjuliður er að vísu breytilegur nokkuð frá ári til árs. En síðustu 6 árin hefir hann þó aldrei reynst lægri en nefndin leggur hjer til.

Þá leggur nefndin til, og telur það ekki óvarlegt, að útflutningsgjaldið sje hækkað upp í 950 þús. kr. Það reyndist síðastliðið ár 1100 þús. kr.

Aftur á móti lítur nefndin svo á, að áfengistollurinn sje alt of hátt áætlaður, og styðst þar við álit og tillögur forstöðumanns áfengisverslunarinnar. Leggur nefndin til, að tollurinn sje færður niður í 325 þús. kr., og gengur sú lækkun síst lengra en forstöðumaðurinn hefir lagt til.

Hinsvegar telur nefndin óhætt að hækka tóbakstollinn upp í 850 þús. kr. Þessi tollur virðist sæmilega fastur tekjustofn, og síðastl. ár nam hann 898 þús. kr.

Kaffi- og sykurtollur hefir reynst mjög svipaður síðastl. 4 ár. Numið um 1100 þús. kr. árlega. Leggur nefndin til að hækka liðinn um 50 þús. kr.

Einnig telur nefndin, að vörutollinn megi hækka um 50 þús. kr. Síðasta ár nam hann 1127 þús. kr. Og þar sem það ár verður alls eigi talið betra en í meðallagi, virðist þessi hækkunartillaga nefndarinnar gætileg.

Árin fyrir 1927 gaf vörutollurinn að meðaltali síðustu 5 árin 1500 þús. kr. En 1926 var gengisviðaukinn feldur niður af vörutollinum, og tollurinn auk þess lækkaður og niður feldur af nokkrum vörutegundum.

Þá lítur nefndin svo á, að verðtollurinn sje til muna of lágt áætlaður. Breytingar á tollinum, að miklu leyti til lækkunar, gengu í gildi íársbyrjun 1927. En það ár nam þó tollurinn 926 þús. kr. Nefndin leggur til, að áætlun á þessum lið sje færð upp í 825 þús. kr., og telur það sæmilega varlegt. Aftur á móti leggur nefndin til, að pósttekjur sjeu lækkaðar um 25 þús. kr. Styður hún þá tillögu sína við nýfengna tekjuáætlun frá aðalpóstmeistara. Áætlar hann tekjurnar þar 464 þús. kr. fyrir árið 1929, og sýnist nefndinni rjett, með hliðsjón af því, að lækka tekjuáætlunina svo sem áður er sagt.

Nefndin telur einnig, að tekjur af véneikasölu ríkisins sjeu of hátt áætlaðar. Tekjuáætlun undanfarandi ára af þessum lið hefir mjög brugðist. Árið 1926 reyndust tekjurnar aðeins 200 þús. kr., og 1927 300 þús. kr. Sýnast engin lík-

indi benda til, að meiri hagnaðar sje að vænta af einkasölunni 1929 en síðastl. ár. Hinsvegar hefir forstöðumaðurinn ekki talið líklegt, að tekjurnar yrðu minni. Leggur nefndin því til, eftir tillögum hans, að tekjuáætlunin færist niður í 300 þús. krónur.

GJALDABÁLKURINN.

12. gr.

Nefndinni hefir þótt rjett að breyta lítilsháttar athugasemdinni við ferðastyrk augnlæknanna. Miðar breytingin að því að fastákveða takmörk umdæma þeirra og er gerð í samráði við augnlækninn í Reykjavík.

Undanfarin ár hefir verið starfað að viðbótarbyggingu við geðveikrahælið á Kleppi. Í fjárlögum yfirstandandi árs eru veittar til þess 100 þús. krónur, og var búist við, að sú fjárveiting mundi nægja til þess að fullgera bygginguna, svo hún gæti tekið á móti sjúklingum. En nú hefir bæði landlæknir og ríkisstjórnin tjáð nefndinni, að enn vantaði fje til að fullgera spítalann, og stjórnin upplýst, samkvæmt álitu húsameistara ríkisins, að 50 þús. kr. fjárveiting mundi þurfa til að fullgera bygginguna þannig, að hún yrði að fullu nothæf. Hefir stjórnin jafnframt óskað þess, að nefndin tæki þessa upphæð í fjárlagafrumvarpið 1929, með það fyrir augum, að gengið yrði til fulls frá byggingunni komandi sumar.

Nefndin telur það óhjákvæmilega nauðsyn að fullgera byggingu þessa þegar í sumar. Úti um land bíður mesti fjöldi sjúklinga eftir inntöku á geðveikrahælið, og má óhætt fullyrða, að mestu vandræði stafa af geymslu þeirra fyrir hlutaðeigendur. Enda hefir staðið svo lengi á að koma byggingunni upp, að vandræði mættu teljast, yrði það að dragast lengur.

Nefndin leyfir sjer því að leggja til, að 50 þús. kr. sjeu veittar í þessu skyni, og leggur jafnframt áherslu á, að byggingunni sje lokið þegar á sumri komandi.

Í sambandi við þessa tillögu þarf vitanlega að hækka rekstrarstyrk hælisingis fyrir 1929. Leitaði nefndin tillagna geðveikralæknisins á Kleppi um það, hve miklu sú hækkun mundi nema. Kvaðst hann eigi treysta sjer að gera ákveðnar tillögur þar að lútandi. Óvist hvað margir sjúklingar bættust við 1929, og ekki til fulls hægt að gera sjer grein fyrir, hverjar rekstrarbreytingar kynnu að koma fram í sambandi við aukninguna. Nefndin varð því eftir fönngum að gera áætlun um hækkun rekstrarkostnaðarins. Hafði að miklu leyti hliðsjón af undanfarandi rekstrarkostnaði við hælið, með það fyrir augum, að 80 nýir sjúklingar bættust við. Rennir hún að visu nokkuð blint í sjóinn um það atriði, en telur þessa áætlun þó sennilega, og miðað við þessa sjúklingafjölgun gerir nefndin ráð fyrir, að láta mundi nærri, að hækka þyrfti rekstrarstyrkinn um 40 þús. kr., og gerir það að tillögu sinni.

Landlæknir kom á fund nefndarinnar til viðtals um byggingu læknisbústaða og sjúkraskýla. Gaf skýrslu um, hverjir sótt hefðu um styrk til slíkra bygginga, og óskaði eftir, að nefndin legði til að veita 23 þús. kr. í þessu skyni.

Nefndin sjer sjer eigi fært að hera fram hærri tillögu að þessu sinni í áðurnefndu augnamiði en 18 þús. kr., sem sundurliðast þannig:

Til Reykhólahjæraðs 7000 kr.
— Stykkishólmsbjæraðs 8000 —
— sjúkrahússins í Vestmannaeyjum.. 3000 —

Í Reykhólahjæraði virðist loks fengið fult samkomulag hjæraðsbúa um læknisbústaðinn, sem sje á Reykhólum, og horfur fyrir, að staðurinn fáist — með eignarnámsheimild, ef ekki tekst öðruvísi. Byggingin er áætlað, að kosta muni 21 þús. kr.

Stykkishólmsbúar vilja reisa hjá sjer sjúkraskýli, er rúmi 8 sjúklunga. Áætlun um kostnaðinn er 24 þús. kr., og vissa fyrir, að hjæraðsmenn hafa sinn hluta af byggingarkostnaðinum handbæran.

Bæjarstjórn Vestmannaeyja sækir um 20 þús. kr. styrk úr rikissjóði til að útbúa spítalann þar með Röntgenáhöldum og ljóslækningatækjum.

Samkvæmt meðfylgjandi áætlun er talið, að Röntgenáhöldin muni kosta um 10 þús. krónur. Ummæli landlæknis viðvíkjandi þessu erindi hljóða svo:

»Röntgentækin bráðnaðsynleg.

Ljóslækningastofa er til í Eyjunum — mjög góð.

Leggur landlæknir til, að ríkið leggi fram $\frac{1}{3}$ af kostnaði við kaup á Röntgentækjunum. Fellst nefndin á það og leggur til, að veittar sjeu 3000 kr. í þessu skyni, eins og áður segir.

Dómsmálaráðherra þar þá ósk fram í nefndinni, fyrir tilmæli prófessoranna við læknadeild háskólans, að nefndin tæki upp í fjárlagafrumvarpið styrk til 3 lækniskandidata, til ársdvalar á spítölum hjer á landi, 1200 kr. til hvers um sig. Hafði komið til orða, að Danir veittu lækniskandidötum hjeðan ókeypiss ársdvöl á spítölum slnum. En talið heppilegra, að þeir þyrftu eigi að vera bundnir við danska spítala, og því farið fram á þennan styrk. Nefndin fellst á að taka upp 3600 kr. fjárveiting í þessu skyni, en vill þó ekki einskorða veitinguna við spítaladvöl hjer á landi.

Samkvæmt skýrslu landlæknis er nú svo komið, að mjög fáir geitnasjúklingar munu vera til hjer á landi. Og enginn sjúklingur hefir gefið sig fram til lækninga síðastl. ár.

Telur nefndin, að fengnum þessum upplýsingum, að liðinn til geitnalækninga megi lækka um 1000 kr.

13. gr.

Nefndin var eindregið þeirrar skoðunar, að nauðsynlegt væri að hækka til muna framlög til brúagerða, nýrra símalagninga og vitabygginga. En meiri hluti nefndarinnar taldi þó rjett að fresta við þessa umræðu að bera fram tillögur til hækkunar þessum liðum, svo sem fyr er vikið að, þar til betur kæmi í ljós, hvaða stefnu þingið tekur gagnvart þeim tekjuaukafrumvörpum, er fyrir liggja. Væntir meiri hluti nefndarinnar, samkvæmt þessu, að geta borið fram breytingartillögur við nefnda gjaldaliði við þriðju umræðu fjárlagafrumvarpsins í neðri deild, og geymir allar athuganir að þeim lútandi þangað til.

Nefndin leggur til, að tillag til akfærra sýsluvega verði hækkað um 5 þús. krónur. Hefir eftirspurn eftir þessu fje verið ákaflega mikil. Enda þörfin fyrir aukning sýsluveganna úti um landið afarbrýn. Og enn má bæta við, að þar sem

hjeruðin leggja fram helming á móts við ríkissjóðstillagið, miðar vegagerðum til-
tölulega vel áfram fyrir fjárveiting á þessum lið.

Eftir tillögum vitamálastjóra hefir stjórnin tekið upp í fjárlagafrumvarpið
árstillag til »International Hydrographic Bureau« í Monaco. Stofnun þessi hefir
að markmiði samvinnu milli allra siglingaþjóða um það, er á einhvern hátt má
lúta að tryggingu sjómanna.

Þó nefndin vilji á engan hátt draga í efa, að stofnun þessi kunni að vera
góð og gagnleg, verður hún að telja meira en vafasamt, að við getum vænst
mikils hagnaðar beint eða óbeint af að ganga í samband þetta, enda greiður að-
gangur að skýrslum þess, einnig fyrir þá, sem utan við standa. Og þar sem ár-
gjaldið er allverulegt, 4000 gullfrankar, vill nefndin leggja til, að fjárveiting þessi
verði að sinni feld niður.

14. gr.

Sem venja er til, lágu fyrir nefndinni skriflegar tillögur frá biskupi um
húsabætur á prestssetrum. Einnig kom biskup að máli við nefndina og skýrði
fyrir henni fyrirætlanir sínar og tillögur í því máli. Í fjárlögum 1928 er ætl-
að til þessa 24 þús. kr., og fór biskup fram á, að sú upphæð hækkaði um eitt þús. kr.
fyrir árið 1929, en nefndin sá sjer ekki fært að verða við þeirri ósk. Á árinu 1929
er ráðgert að verja til byggingar á eftirtöldum prestssetrum sem hjer segir:

Til Æsustaða í Húnavatnssýslu kr. 8000, til Saurbæjar í Eyjafirði kr.
5000 (viðbótarstyrkur), til Steinness í Húnavatnssýslu kr. 5000 (viðbótarstyrkur),
og eru þá eftir 2000 kr., er ganga sem viðbótarstyrkur til Skeggjastaða í Norður-
Múlasýslu eða Ofanleitis í Vestmannaeyjum.

Biskup gat þess, að nú væru 76 prestssetur sæmilega húsuð, en um 15,
sem búast mætti við, að byggja þyrfti upp á næstu árum, og færu þá í það 10
til 12 ár með svipuðum styrk og hjer er gert ráð fyrir.

8. lið þessarar greinar í fjárlagafrv. stjórnarinnar, »Til ýmsra útgjalda«,
hefir nefndin lagt til að fella niður, með því að henni var ekki að fullu ljóst,
til hvers honum skyldi verja, enda telur rjett, ef þar er um að ræða útgjöld til
ýmsra ákveðinna framkvæmda, að þau sjeu greind sundur og með ákveðinni
upphæð á viðkomandi lið.

Námsstyrkinn til háskólanemendanna hefir stjórnin hækkað um 2000 kr.
frá síðustu fjárlögum, og fá þar með fleiri nemendur styrk en áður. Sömu leiðis
hefir hún hækkað kenslulaun Trausta Ólafssonar við háskólann um 1000 kr.
Hefir nefndin látið hvorttveggja standa óhaggað.

Liðinn til stundakenslu og prófdómenda við mentaskólann hefir stjórn-
in lækkað um 4500 kr. Við honum hefir nefndin ekki hreyft, en vill þó láta
þess getið, að hann muni reynast of lágur, ef ekki verður á einhvern hátt unt
að draga úr hinum mikla nemendafjölda við skólann.

Styrkinn til verklega námsins við bændaskólann á Hvanneyri hafði
stjórnin hækkað frá síðustu fjárlögum, eftir beiðni skólastjórans þar, um 1450
kr. Voru 800 kr. af því ætlaðar til þess að launa verkstjóra við kensluna. Þá
upphæð (800 kr.) hefir nefndin felt niður. Álfur hún sanngjarnt, að skólastjóri
kosti sjálfur verkstjórnina, þar sem honum er reiknuð vinnan (jarðabæturnar)

til tekna upp í afgjald jarðarinnar. Aftur á móti leggur nefndin til, að skilyrði fyrir styrknum sjeu, að nemendur stundi minst 8 vikna jarðyrkjunám, og færir styrkinn til nemendanna úr 12 upp í 18 kr. á viku, eins og skólastjóri leggur til. Af þessum ástæðum hækkar bún styrkinn til nemenda á Hvanneyri úr 1650 í 2000, og nemenda á Hólum úr 1000 í 1450.

Við hina almennu barnafræðslu hefir nefndin gert nokkrar breytingartilögur. Höfðu útgjöld til hennar verið hækkuð nokkuð í fjárl.frv. frá því, sem verið halði í síðustu fjárlögum, og sá nefndin sjer þó ekki fært annað en hækka enn nokkuð þá upphæð, eftir að hafa fengið upplýsingar hjá fræðslumálastjóra um hinn raunverulega kostnað við einstaka starfsliði. Leggur hún því til, að liðurinn »Til prófdómara við barnaprófa« verði hækkaður úr 4000 kr. upp í 10000, og mun sist of hátt áætlað. Er sá kostnaður nú, vegna hinna nýju fræðslulaga, miklu meiri en áður, þar sem 1) miklu fleiri börn eru prófskyld en áður, 2) skipa verður sjerstaka prófara þar, sem ekki er skipaður sjerstakur kennari, og 3) að nú hafa prófdómendur 6 kr. á dag auk dýrtíðaruppbótar.

Aftur á móti leggur nefndin til, að feldur verði niður liðurinn »Til kenslubóka fyrir barnaskóla 1500 kr.«, þar sem henni virtist það helst geta beðið af þeim hækunarupphæðum, sem nú bætast á þennan kafla fjárlaganna.

Þá hefir nefndin lagt til, að styrkur sá, sem veittur er til að byggja unglingaskóla í sveitum, hækki úr $\frac{2}{5}$ kostnaðar í $\frac{1}{2}$. Lítur nefndin svo á, að skólar þessir sjeu mjög hliðstæðir heimavistarbarnaskólum í sveit, sem nú njóta byggingarstyrks í sama hlutfalli, og að nauðsyn þessara skóla sje engu minni en hinna. Til þessa hefir það verið svo, að flestir sveitaunglingar, sem hafa viljað afla sjer framhaldsnáms eftir ferminguna, hafa orðið að flýja á náðir kaupstaðanna í þeirri leit. Hafa margir horfið úr sveitunum af þeim orsökum, en ekki komið aftur að náminu loknu, og þetta þannig orðið ein af ástæðunum fyrir því, hve sveitunum helst illa á æskulýðnum. Er því brýn nauðsyn á að sjá fyrir þessum þörfum unglínganna heima í sveitunum sjálfum, enda viðurkent, að góður ungmennaskóli sje hverju hjeraði hið mesta menningarból. Hinsvegar eru erfðleikar hjeraðanna á að standa straum af byggingarkostnaði skólanna að slunum hlut það miklir, að engin ástæða er til að hræðast það, að fleiri skólar verði reistir en brýnasta nauðsyn ber til. Styrkinn til skólabygginga hefir nefndin þó ekki hækkað, þar sem enn mun mjög á reiki um framkvæmdir á þessu sviði næstu árin. Í samræmi við þetta hefir meiri hl. nefndarinnar lagt til að hækka byggingarstyrkinn til húsmæðradeildarinnar við alþýðuskóla Þingeyinga úr 11 þús. kr. í 13 þús., sem svarar úr $\frac{2}{5}$ í $\frac{1}{2}$ byggingarkostnaðar. Þá varð nefndin og ásátt um að hækka styrkhlutfallið til steinsteypra sundlauga og sundskýla í sveitum úr $\frac{1}{5}$ í $\frac{1}{3}$, til samræmis við styrk þann, er neðri deild hefir samþykkt til sundhallarinnar í Reykjavík, og um leið hækkað upphæðina úr 4000 kr. upp í 10000 kr.

Einum nýjum lið hefir nefndin bætt við B. XVII. Er það 1000 kr. styrkur til Sigurbjargar Sveinsdóttur, til verklegs náms erlendis. Var Sigurbjörgu veittur þessi styrkur í fjárlögum fyrir 1922, en veiktist þá og gat ekki notað hann. Nú hefir Sveinn Björnsson sendiherra lofað að útvega henni dvalarstað á heimili fyrir blindar stúlkur í Danmörku, ef styrkur þessi fengist. Er stúlka þessi, að öðru

en sjónleysinu, ágætlega gefin, og má því vænta góðs árangurs af námi hennar. Ef hún aftur á móti fær ekki þennan styrk, eru henni öll sund lokuð.

Nefndinni hafði borist mesti urmull beiðna nm námsstyrki frá mönnum, sem ýmist dvelja við nám erlendis eða hugsa til utanferða, svo að numið hefði tugum þúsunda, ef hún hefði orðið við þeim óskum. En þar sem engin tók voru fyrir hana á því að greina milli þarfa og verðleika styrkbeiðenda, tók hún þann kostinn að láta eitt yfir alla ganga og gera ekki tillögur um erindin. Nefndin gerir þetta engan veginn með glöðu gleði, þar sem hún er þess fullviss, að hagur margra þessara manna er mjög þröngur, og hinsvegar enginn vafi á, að hjer er um marga efnismenn að ræða. En hún lítur svo á, að Alþingi geti ekki gengið út á þá braut að veita slíka styrki ótakmarkaðri tölu námsmanna, með því að það gæti orðið til þess að auka að mun hinn mjög svo varhuga-verða straum, sem orðinn er hjedan að ýmiskonar háskólanámi, sem að engu leyti stendur í sambandi við eðlilegar þarfir þjóðarinnar um sjerþekkingu í þeim greinum og engar vonir eru um, að veiti viðkomandi mönnum lífsframsfæri að því loknu.

Vilji þingið styðja þessa námsmenn fram yfir það, sem nú er samkvæmt 14. gr. B. II, þá virðist rjettast að hækka heldur þá upphæð, sem þar er veitt til námsstyrks erlendis, svo að stúdentar geti vitað fyrirfram, hvers má vænta í þessu efni og hagað sjer eftir því.

15. gr.

Við 15. gr. hefir nefndin komið fram með hækkunartillögur, sem nema kr. 5800. Af því eru 1500 kr. til Alþýðufræðslu stúdentafjelasins, sem stjórnin hafði ekki tekið upp í fjárl.frv. Áltur nefndin, að stúdentafjelagið vinni þarft verk með þessari starfsemi sinni og getur ekki sætt sig við, að fjárveiting þessi falli niður. Þá hefir hún einnig tekið upp nýjan lið, til Færeyjafjelasins »Gríms Kambans«, að upphæð 300 kr. Fjelag þetta er stofnað til þess að vinna að menningarsambandi á milli Færeyja og Íslands, og telur nefndin það því fyllilega þess vert, að Alþingi votti því samúð sína, en annað eða meira er þessi litli styrkur ekki.

Að síðustu leggur nefndin til, að veittar verði 4000 kr. til orðabókar Sigfúsar Blöndals. Barst nefndinni beiðni frá frú Björgu Þorláksdóttur um styrk til orðabókarinnar margfaldan á við þetta. Sá nefndin sjer ekki fært að taka annað af honum til greina en þetta, sem ásamt 8000 kr., er lofað hefir verið á móti úr rikissjóði Dana, er greiðsla til orðabókarsjóðsins á láni, sem veitt var úr honum, til þess að hægt væri að greiða til fulls kostnað við útgáfu bókarinnar samkvæmt fyrirframgerðum samningi.

16. gr.

Útgjöld samkv. 16. gr. leggur nefndin til, að hækki um 151500 kr. Eru breytingartillögurnar þessar:

17. liðinn, »til bryggjugerða og lendingabóta«, hefir nefndin lækkað úr 15000 kr. í 12000. Liggja ekki fyrir beiðnir um styrkveitingu til þeirra nema frá tveim stöðum, Skálum á Langanesi, áætlað 30000, og Flatey á Skjálfanda, áætlað 5400 kr.

Þriðji hluti af þessu verður 11800 kr., og er því fjárveiting sú, er nefndin ætlar, nægileg.

Styrkurinn til Búnaðarfjelagsins lækki um 10 þús., sem í rauninni er aðeins tilfærsla, þar sem í staðinn koma 10 þús. kr. til hafrásáninga, eins og í fjárlögum fyrir árið 1928. Þar sem ætlast er til, að B. F. Í. hafi starfsemi þessa með höndum, feldi stjórnin liðinn inn í heildarupphæðina til fjelagsins. En nefndin óskaði þess samt, að liður þessi stæði heldur sjerstakur eins og áður. Gjöldin samkvæmt II. kafla jarðræktarlaganna hefir nefndin hækkað úr 140 þús. kr. upp í 260 þús., sem er því sem næst sama upphæðin og greidd hefir verið fyrir jarðabætur unnar árið 1926, og mun því sist of hátt áætlað.

Laun dýralækna hefir nefndin hækkað úr 10000 kr. í 17000, sem er hin raunverulega upphæð samkv. launalögum. Þá hefir hún bætt við nýjum lið, til vatnsrenslismælinga, 2000 kr. Upphæð þessi hefir staðið í fjárlögum til þessa og verið varið til að mæla vatnsmagn í ýmsum straumvötnum landsins. Eru mælingar þessar nauðsynlegur undirbúningur undir vatnsvirkjanir, sem vafalaust verða gerðar hjer í framtíðinni, og telur nefndin sjálfsagt, að þeim sje haldið áfram.

Þá leggur nefndin til, að hækkaður verði ferðakostnaður og skrifstofulje húsagerðarráðunauts bænda. Barst nefndinni erindi frá Jóh. Fr. Kristjánssyni, er nú hefir starf þetta með höndum, og fór hann fram á launahækkun og aukið starfsfje, þar sem ferðakostnaðar- og skrifstofufje það, er hann nú hefir, nægði hvergi til að fullnægja þörfum og beiðni bænda um leiðbeiningar og teikningar eftir að byggingar fóru að aukast aftur eftir kyrstöðu strlðsáranna, og þó einkum síðan ræktunarsjóðurinn tók til starfa. Þó að nefndin hafi ekki orðið við beiðni hans um launaviðbótina, álitur hún, að ekki verði komist hjá því að tvöfalda upphæðina til ferðalaga og skrifstofukostnaðar, og leggur til, að hann verði 2000 kr. í stað 1000.

Þá hefir nefndin tekið inn nýjan lið til brimbrjótsins í Bolungavík, 17500 kr., eða sömu upphæð og veitt var í síðustu fjárlögum. Kom á síðasta þingi beiðni frá hreppnum um 35 þús. kr. styrk, gegn jafnmiklu framlagi frá honum. Veitti síðasta þing helming þeirrar upphæðar. Sá nefndin sjer ekki annað fært en að verða við beiðni hreppsþúa um viðbót þessa nú, í þeirri von, að með henni takist að reka smiðshöggið á þetta fræga verk.

Að síðustu leggur nefndin til, að 7000 kr. verði veittar Gerðahreppi til lendingarbóta í Gerðavör, gegn jafnmiklu framlagi annarsstaðar frá. Hjer er að vísu raskað þeim blutföllum, sem venja hefir verið að fylgja um styrkveitingar til lendingarbóta. En nefndin sá sjer ekki annað fært en að gera hjer undanþágu frá reglunni, þar sem engin tók mundu vera á því fyrir hreppinn að framkvæma verkið að öðrum kosti. Eru ástæður hans mjög bágbornar, eins og kunnugt er, þar sem á honum hvílir m. a. 40 þús. kr. hallærslán, sem hann hefir ekki getað greitt vexti af tvö undanfarin ár. Ómegð og sveitarþyngsli eru þarna afar mikil, en gjaldþol litið, og hvílir það að mestu á ca. 90 vinnufærum karlmönnum. Eitt aðalmeín hreppsþúa er lendingarleysið, sem varnar þeim mjög sóknar á hin fiskisælu mið úti fyrir. Nú hefir legið fyrir nefndinni kostnaðaráætlun og lýsing frá vitamálastjóra á sjóvarnargarði, sem hugsað hefir verið til

að gera norðanvert við Gerðavör til varnar sjógangi, og lítur nefndin svo á, að garður þessi yrði til mikilla bóta. Kostnaðarverð hans er áætlað 28000 kr. Er það því tillaga nefndarinnar, að veitt verði til þessa verks 7000 kr. í þessum fjárlögum, gegn jafnmiklu annarsstaðar frá, svo að hægt verði að byrja á verkinu. Gerir hún það í þeirri von, að með mannvirki þessu verði unt að reisa sveitarfjlagið við og bjarga þar með fje því, er landið á bjá þessum bágstöddu mönnum.

17. gr.

Við henni hefir nefndin ekki hreyft annað en það að hækka styrkin til Stórstúkunnar um 2000 kr. og nema burtu ákvæðið um, bvernig hún skuli verja hluta af honum. Hafði Stórstúkan sótt um 30 þús. kr. styrk til útbreiðslustarfsemi, en nefndin sá sjer ekki fært að leggja til hærri fjárveitingu en þetta, enda þótt fjelagsskapur þessi sje góðs maklegur.

18. gr.

Á henni hafa litlar breytingar orðið. Hans Hannesson póstur er dáinn, og fellur nafn hans burt, en Friðrik Jónsson póstur frá Helgastöðum í Þingeyjarsýslu hefir verið tekinn upp með sömu upphæð, 300 kr. Þá leggur nefndin til, að Þorleifi Jónssyni póstmeistara verði veitt 1200 kr. eftirlaun, þareð hann hefir í hyggju að sækja um lausn frá embættinu um næstu áramót. Sendi hann þinginu beiðni um 3000 kr. eftirlaun. Þorleifur er nú bráðum 73 ára og hefir starfað við pósthúsið síðan um aldamót og gegnt þar ábyrgðarmiklu starfi, lengst af við lítil laun. Nú hrekkur lífeyrir sá, er hann fær úr lífeyrissjóði, engan veginn til framfæris honum, svo að nefndinni þótti sanngjarnt að verða við beiðni hans að nokkrum hluta, þótt hún ekki gæti tekið hana til greina að fullu.

22. gr.

Þar hefir nefndin lagt til, að sett verði heimild til stjórnarinnar að lána úr viðlagasjóði alt að 30 þús. kr. til mjólkurniðursuðuverksmiðjunnar Mjallar í Borgarnesi. Lánið veitist með 5% til 20 ára, gegn ábyrgð viðkomandi sýslunefnda. Verksmiðja þessi er eina mjólkurniðursuðuverksmiðjan á landinu og því eina tilraunin, sem enn hefir verið gerð til þess að forða landinu frá þeim miklu útgjöldum, sem það til þessa hefir haft og hefir enn af innflutningi erlendra dósamjólkur. Fyrirtæki þetta á við mikla fjárhagsörðugleika að etja, sökum þeirra byrjunarörðugleika, sem öll slík brautryðjandi fyrirtæki bjer á landi lenda í — fyrst og fremst, — þar sem alt verður að byggja frá grunni og þreifa sig áfram með smátt og stórt, og í öðru lagi vegna bruna verksmiðjunnar á Beigalda og flutnings og endurbyggingar í Borgarnesi, og í þriðja lagi vegna mikla verðfalls, sem orðið hefir frá því að til hennar var stofnað og til þessa dags.

Hinsvegar virðist mega vona, að nú sje sú reynsla fengin um þessa hluti, að fyrirtækinu megi teljast nokkurnvegin borgið, ef það ekki strandar á þessu skeri — fjeleysinu. — Lítur nefndin svo á, að hjer sje um svo stórþarft fyrirtæki að ræða, bæði fyrir viðkomandi bjerað og landið í heild, að rjett sje

að hjálpa því fram úr þessum örðugleikum, með því að veita því hið umbeðna lán.

Alþingi, 23. febr. 1928.

Þorleifur Jónsson,	Ingólfur Bjarnarson,
form.	fundaskrifari og frsm. fyrri hlutans.
	Bjarni Ásgeirsson,
	frsm. síðari hlutans.
Magnús Torfason.	Haraldur Guðmundsson.

Auk þess, sem við áskiljum okkur rjett til að bera fram breytingartil-
lögur til lækkunar við nokkra liði fjárlagafrv. nú við 2. umr., viljum við, í tilefni af
því, sem tekið er fram í nefndarálitinu, láta þess getið, að við munum við 3. umr.
bera fram tillögur um hækkun fjáframlaga til verklegra framkvæmda (samgöngu-
bóta), jafnvel þó af því kunni að leiða nokkurn áætlaðan tekjuhalla á fjárlaga-
frv., með því að við lítum svo á, að þessar framkvæmdir sjeu miklum mun
hýnni og eigi að ganga fyrir þeim framkvæmdum, sem stjórnin leitar nú heim-
ildar fyrir hjá þinginu með sjerstökum lögum og nema margfalt bærru upphæð.

Jón Sigurðsson.

Pjetur Ottesen.